

Polgár Tamás

Egy megyei levéltár a Covid alatt

Az MNL Somogy Megyei levéltára a járványhelyzet idején

A 2020 elején kitört világméretű járvány ma már csillapodóban van, azonban így is több millió ember életét követelve változtatta meg az emberi élet kereteit, és a mindennapokat. A Covid aktuális és jövőbe mutató hatásai alól és a járványhelyzet alatt szerzett tapasztalatok hasznosításából a levéltárügy sem maradhatott ki. Számos olyan technikai megoldást használunk most is, amelyet a kényszerhelyzet indukált, valamint a járvány közösségekre gyakorolt hatását sem felejtjük el, hiszen egy levéltári kollektíva is egy közösségnek tekinthető.

Levéltárunk első ilyen próbája rögtön a vészhelyzet korai szakaszában 2020. március elején következett be. Intézményünk igazgatóhelyettese ekkor éppen Franciaországban képviselte a Magyar Nemzeti Levéltarat (MNL) egy családtörténeti konferencián. Magyarországon a veszélyhelyzet kihirdetése március 11-én történt meg, a főigazgatói utasítás a védelmi intézkedésekről pedig március 12-én jelent meg. Igazgatóhelyettes kollégánk visszatérte utáni karanténjával kapcsolatban a munkatársak eltérő nézeteket vallottak. A közös döntés érdekében a levéltár vezetője munkaértekezletet hívott össze és a kollektíva itt hozta meg a döntést, ami egyhetes karantént irányzott elő a visszatérő helyettes számára. A vezető nem vállalta ez ügyben az egyszemélyi döntést, helyesebbnek tartotta, ha a levéltár munkatársai közösen hoznak határozatot a szóban forgó ügyben. A kérdésnek/problémának ily módon való kezelése véleményem szerint a csoport további összetartozását is erősítette.

A Magyar Nemzeti Levéltáron belül 2020. március 19-én jelent meg a Home Office szabályzat, ami lehetőséget teremtett minden munkavállalónak az otthoni munkavégzésre. A kérvényeket a levéltár által létesített közös mappába kellett helyi vezetői indoklással feltölteni, s így elbírálásra eljuttatni a felső vezetőkhez. Levéltárunkból öt fő végzett otthon levéltári feladatokat. Az MNL-en belül a home office lehetőség használata széles skálán mozgott. Volt olyan levéltár, ahol szinte elnéptelenedett az intézmény, de volt olyan intézmény is, ahol az igazgató kevésbé propagálta ezt a lehetőséget és senki nem élt a home office előnyeivel.

Az otthoni munkavégzés keretein belül többféle levéltári munkát végeztek a kollégák. Néhány példa a megvalósult feladatokból: a Megyei Tanács digitalizált állományának feldolgozása, fájlok elnevezése és a tanácsülések szerinti mappákba rendezés; dobozcímkek készítése; adatbázisépítés digitalizált állományok alapján. Intézményünkben ekkor kezdődött el az útlevelel iratok feltáró munkája is. A home office adminisztrálása azonban nem kis feladatot rótt a vezetőkre. Minden munkanap végén a kollégáktól kapott,

órára lebontott excel alapú jelentés alapján kellett az MNL HO mappájába feltölteni az adott nap munkavégzését igazoló táblázatot, hétvégén pedig az eltelt munkahétre vonatkozóan igazolójelentést kellett készíteni. A home office munkavégzési lehetőség alapvetően maximum 45 napra szólt, de szabadsággal meg lehetett szakítani.

A márciusi főigazgatói rendelet után a kutatóterem is bezárt és a járvány első hullámát követően csak július 1-vel nyitottak újra a levéltár kapui. A zárva tartás alatt intézményünk egyes, kisebb mennyiségű, kutatói másolat-megrendeléseket digitalizálás után e-mailen keresztül teljesíteni tudott, ezzel is igyekeztünk kutatóink munkájának folyamatosságát fenntartani, segíteni. AZ MNL ügyfélszolgálati eljárásrendjében 2020 áprilisától vezették be az elektronikus ügyfélszolgálati rendszert. A ma már könnyedén működő rendszer két évvel ezelőtti indulása sok nehézséget okozott a vidéki levéltárak számára. A járványhelyzet annyiban enyhített a bajokon, hogy kevesebb megkeresés érkezett magánúton az intézményhez. A 2020-as év a Poszeidon EKEIDR bevezetésével és működésével kapcsolatos problémák kezelésével telt.

A járványhelyzet természetesen befolyásolta intézményünk rendezvényeit, a nagyközönséggel való kapcsolattartást, a tudományos és ismeretterjesztő tevékenységet, minden olyan programot, amelyek alkalmával személyes találkozásra került volna sor a hozzánk ellátogatókkal. Levéltárunk éppen 2020. március 19-én tartotta volna éves levéltári napi konferenciáját, amelynek megtartása vagy elhalasztása is komoly döntés volt. Végül a rendezvény elhalasztása mellett döntöttünk, s a megvalósulásra csak két évvel később 2022 márciusában került sor. Fontosnak tartottuk, hogy személyes jelenléttel történjen meg a nagyrendezvény, amely kutatóinkkal, a levéltárhasználókkal való találkozásra is jó alkalom lehet, valamint a hullámzó járvány veszélyeit is igyekeztünk szem előtt tartani. (Nemcsak a 2020., hanem a 2021. évre elnyert NKA-s konferenciátámogatást is csupán 2022 májusában tudtuk felhasználni.)

2019-ben indult a nagy sikerű Levéltári esték sorozat, amelyet 2020-ban is folytatni kívántunk, csakúgy, mint a családkutató kurzust is, amely már többszörös túljelentkezéssel igen népszerű rendezvényünk volt. Sajnos e két sorozat folytatását a járványhelyzet keresztülhúzta. A levéltár iránt érdeklődők számára azonban nem akartunk teljesen eltűnni, ezért a már meglévő YouTube-csatornánkra töltöttük fel korábbi konferenciáink, előadásaink felvett változatát. E megoldás gyakorlattá vált esetünkben, s legutóbbi rendezvényeink anyagai is láthatók már a nagyközönség számára a YouTube-ra felöltve.

A Covid alatt a fizikai érintkezés színterei megszűntek, illetve online térbe tevődtek át. Az MNL vezetői értekezletei, konferenciái Zoom-on valósultak meg. Levéltárunk, Szántó László nyugalmazott igazgatóhelyettes 75. születésnapját szintén Zoom-konferencián ünnepelte 2020 végén. Izgalmas kísérlet volt. A megyei levéltárak közül többen tartottak Facebookon, vagy egyéb online formában elérhető programokat, könyvbemutatókat, konferenciákat, szakmai fórumokat.

Fontos az online jelenlét lehetőségeinek kihasználása, ám vannak olyan alkalmak, amelyek esetében az online tér nem versenyezhet a személyessel, s a helyszíni megvalósulással. Ezt is megtapasztaltuk. Az is fontos tény, hogy az online megoldások igénybevételéhez is idő, hozzáértés, munkaerő, sok esetben eszköz szükséges, amelyekkel

megfelelő színvonalon állítható elő az a tartalom, amelyet az intézmény nyugodt szívvel ajánlhat a levéltárhasználóknak.

A járvány első hulláma után a levéltári kollektíva újra teljes volt. A home office-on lévő kollégák is visszatértek, érdekes tapasztalatokat gyűjtve az egyéni munkavégzésről a társas kapcsolatok hiányával vegyítve. Nagy részük azt jelezte, hogy nem kíván élni a home office lehetőségével a későbbiekben.

A levéltár kutatóterme is megnyílt 2020. július 1-től. Létszámkorlátozás bevezetésével és fokozott higiéniai, biztonsági intézkedések (maszkviselés, kötelező fertőtlenítés, távolságtartás) mellett folytathatták a kutatók a munkát. Érdekes és egyben furcsa helyzet állt elő a második hullám novemberi indulásakor. Minden közgyűjtemény bezárhatta közösségi tereit kutató- és olvasószolgálatát, kivéve az állami fenntartású levéltárakat. Ezt senki sem értette akkor, főleg azért sem, mert az ügyfélszolgálati tevékenység nem feltétlen kötött személyes jelenlétet. Az új elektronikus rendszerben ügyfélkapun vagy postán is lehetett a megfelelő űrlap beküldésével a levéltárhoz fordulni. Sajnos mind a kutató-, mind az ügyfélszolgálat esetében a levéltárak kötelező nyitva tartással dolgoztak a harmadik hullám 2021. márciusi megjelenéséig. Ekkor már bezárt a kutató- és ügyfélszolgálat egészen május 11-ig.

A Covid-járvány legerőteljesebb időszaka alatt, 2020 végén zajlott le a közalkalmazot-
tak jogviszonyváltása is, amely során a dolgozók elvesztették közalkalmazotti státuszukat és jogállásukat tekintve a Munka törvénykönyve alá kerültek. Levéltárunkban senki sem választotta a pályaelhagyást, de MNL-szinten a dolgozók 5%-ának kilépése történt meg.

2021 márciusától a Covid-járvány brit variánsa súlyos veszélyhelyzetet idézett elő. Ebben az időszakban jelentette a vírus a legnagyobb veszélyt az emberi életre. Az intézmény vezetője is kórházba került, helyettese irányította a levéltárat egy hónapig. Szerencsére a kollégák szakmai elhivatottsága tovább működtette az intézményt.

A márciusi időszaktól kezdődött a tömeges oltás időszaka. Az oltáshoz való viszony egy csoport összetartó erejét is kikezdeheti. A 2021-es év végén, 2022 elején az MNL-ben az oltatlanokkal szemben jogi úton kellett eljárni, fizetés nélküli szabadságra küldve a dolgozókat. Levéltárunkban szerencsére, ha nem is könnyen, de mindenki megértette az oltás szükségességét és beoltatta magát.

E cikk kéziratának elkészültekor, 2022 szeptemberében a Covid még mindig jelen van az életünkben. A megbetegedések most is nagy számban előfordulnak, azonban már kisebb veszélyt jelent a vírus az emberi életre. Mondhatjuk, hogy a világ nem ugyanaz már, mint a járvány előtt.

Az emberek életében fokozottabb figyelmet követel a higiénia, a mentális egészség is egyre fontosabbá válik. Az emberi kommunikációban a Covid alatt teremtődött kapcsolattartó technikák sem vesztek el. Megmaradtak az online tér hasznos kommunikációs megoldásai.

A járványhelyzet ideje alatt levéltárba befutó kérések akár ügyfeles, akár kutatói megkeresések azt bizonyították, hogy a levéltár, mint intézmény nélkülözhetetlen.

Ne becsüljük le szakmánkat és tudásunkat, legalább mi, a benne dolgozók NE!